

Angående Tandrot (*Brassicaceae: Cardamine bulbifera*) i Bergsätra

Att utbredningen för den sällsynta lundväxten *tandrot* - i det för övrigt botaniskt triviala området - fullständigt råkar sammanfalla med läget för den planerade huskroppen ter sig som ett ödets ironi. Frånsett detta olyckliga faktum kan följande konkluderas:

1. Argument för nuvarande placering av huskroppen.

Det som talar för att huskroppens placering ej skall ändras är sannolikt att det är "för dyrt" att göra upp och rita en ny lokalisering - framför allt genom lönekostnader.

Andra skäl kan vara att Mittvägshuset "symmetri" bibehålls med två flyglar. Ett annat kan vara att huset vid flygelplacering inte skuggar mittvägshuset.

2. Argument för bevarande av beståndet av tandrot.

Att biologisk mångfald enligt modern miljölagstiftning skall ges utrymme i förundersökningar och visas hänsyn vid detaljplanering och disposition kan motiveras av flera skäl, ex.

- bevarande av genetisk mångfald
- bevarande av speciella naturmiljöer
- bevarande av estetiska världen,
- bevarande av objekt för forskning och naturstudier.

I fallet Bergsätra utgör den lilla sänkan en skuggig, fuktigare lövlund som avgränsas mot öster av en låg klippvägg mot den torrare sydslutningen. Den utgör en gestaltning som ger upplevelse av sval skugga under sommardagar, som kontrast med det solbelysta, torra området, och som är viktig som födorevir för fåglar och andra smådjur.

Tandrotten är en vacker växt som blommar runt midsommar med bleklila blommor - i en tid då inte många blomväxter finns i denna miljö.

Växten är dessutom unik i sin familj, då den bildar egna groddknoppar - man kan säga att den klonar sig själv genom att bilda avkomlingar med arvsanlag identiska med föräldraplantans. Dessa groddknoppar är något större än pepparkorn, mörkt brunviolettera och sitter väl synliga på plantan. Detta gör växten särskilt intressant både för forskare, skolexkursioner och den breda allmänheten.

Att växten dessutom är sällsynt, höjer dess attraktionsvärde. Det verkar vara en "naturlag" att människor dras till, och fascineras av det ovanliga och udda. Man

blir glad och på bra humör när man under försommarpromenaden ser att växten har överlevt från förra året och blommar igen. Omvänt blir många nedslagna och dystra när deras blombacke, svampställe eller favoritträd förintas.

En principfråga

Viktigare än beslutet i det enskilda fallet är vilken policy man driver: Skall man rutinmässigt avfärda skyddsintressen för djur, växter eller naturmiljöer med motiveringen att exploatering med någon outtalad automatik alltid har företräde före naturskydd?

Hårdvara eller upplevelse?

Detta väcker följdfrågan om på vilka bevekelsegrunder jämförelsen sker. Rent materiellt är ett hus större och tyngre än några växter - alltså är huset "viktigare".

Eller så kan man lägga tyngdpunkten på upplevelsemässiga aspekter - kanske människor föredrar upplevelsen av vackra och intressanta växter och djur i en intakt naturmiljö, framför huskroppar eller arkitektonisk symmetri (som egentligen bara syns på planritningen). Dessutom skuggar även flygelplaceringen Mittvägshuset - bara på ett annat ställe än vid annan placering.

Funderingar av detta slag framstår måhända som extrema och filosofiska för beslutsfattare. Icke desto mindre är det denna typ av känslomässiga funderingar som engagerar människor och får dem att bilda uppfattningar om de styrandes kompetens och omdöme i naturvårdsfrågor.

Goodwill och PR

Om tjänstemän och politiker åtminstone *ibland* i samband med en exploatering kunde ta hänsyn till detta skulle det leda till en PR-effekt om de säger att: "OK, vi backar, vi respekterar framkomna synpunkter".

Det skulle också underlätta om berörda beslutsfattare i större omfattning besökte exploateringsområden i fält redan på ett tidigt stadium, samt att naturinventeringarna utfördes innan husens placering redan ritats in av arkitekten.

En annan aspekt är tillgängligheten i närmiljön - att i vardagen kunna uppleva och njuta av flora, fauna och natur där man bor. Att avfärda detta med att arterna finns i något visst reservat eller nationalpark räcker föga, om man inte kan åka dit varje dag när man kommer hem från jobbet.

En uthållig naturvårdspolicy?

Sammanfattningsvis handlar det om vilken naturvårdspolicy som skall råda på Lidingön inom överskådlig tid. Bekant är att Lidingö är en extremt liten kommun - den femte mest tätbebyggda i Sverige - för att den ligger på en mycket liten ö. Inte ens den mest fanatiska politiska vilja kan få urberget att börja växa och göra ön större.

Lidingön är fortfarande attraktivt, tack vare en framsynt politik, men en smygande utbyggnad sker fortlöpande. Till slut riskerar man att nå "point of no return" där varje ny utbyggnad sänker attraktiviteten i stället för att bibehålla den. Man påminns om den novell av Bradbury, där en man på en isolerad utomjordisk koloni hade den underbara förmågan att ur sitt psyke kunna projicera upplevelser från jorden: porlande vattenfall, doftande äppelblom, blomsterängar och annat ljuvligt. Kolonisterna råkade i sitt habegär i slagsmål om vem som skulle "äga" mannen. Det slutade med att de drog och slet i honom tills han olyckligtvis omkom i handgemänget. Det underbara var borta för alltid. Samma sak kan drabba Lidingön om vi "sliter och rycker" för mycket i den vackra ön.

Tillbaka till verkligheten

En stor inflyttning sker för närvarande till storstäderna. Hammarby och Värmdö expanderar kraftigt. Ny tätbebyggelse skjuter som svampar ur jorden och tidigare sommarställen omvandlas till permanentboende, varvid uppstår VVS-problem i form av vattenbrist och bristfälliga avlopp. Landhöjningen lyfter hela tiden nytt land ur havet - men det finns en hake. Expansionen går snabbare än landhöjningen.

Visserligen kommer Gillöga skärgård med nuvarande landhöjning att öka i yta från cirka en halv till fem kvadratkilometer - det är bara det att det dröjer 700 år! Det finns också en osäkerhet. Om växthuseffekten slår igenom med full kraft, kan Gillöga (och givetvis alla andra skärgårdar) nästan utplånas på betydligt kortare tid än så. Den största ön Österskär i Gillöga skulle förvandlas till 8-10 grynnor vid en höjning av havsytan med bara ett par meter. Då kan man i dubbel mening tala om sänkta fastighetsvärden runt de attraktiva skärgårdskusterna! Detta kastar även nytt ljus över den för ögonblicket rådande tendensen att bevilja undantag från strandskyddet - ofta i syfte att bygga hus där.

Sammantaget expanderar storstäder likt en cirkulär lav eller en häxring av svamp - när resurserna tryter i centrum dör organismen där och expanderar utåt i allt vidare cirklar i takt med att resurserna tryter även där. Vissa forskare har rent av på flera punkter sett likheter i funktionsprincipen mellan storstäder och en cancertumör. Kan vi klara att hantera denna den yttersta utmaningen att undvika koncentriskt expansiv miljöutplåning och visa att vår intelligens överträffar den hos en lav eller en svamp. Eller skall vi klampa på med

svampintellekt tills vi konstaterar att landhöjningens långsamhet stoppar all vidare expansion ut mot havsbandet?

För Naturskyddsföreningen i Lidingö

Torbjörn Peterson
Pyrolavägen 49
181 60 Lidingö
Tel/Fax 08-766 29 88

Bilaga: Utdrag ur manuskript till Lidingöfloran.